

Неда ДОНАТ-КРИВОКАПИЋ*

ДРУШТВЕНО-ИСТОРИЈСКИ РАЗЛОЗИ ЗА УВОЂЕЊЕ
ЊЕМАЧКОГ ЈЕЗИКА У ГИМНАЗИЈЕ ЗА ВРИЈЕМЕ
КРАЉА НИКОЛЕ I ПЕТРОВИЋА

ABSTRACT: German language in Montenegro, to the extent that it had until 1918, was for the first time introduced in academic year 1903/04 in (Gymnasium) High School in Cetinje, ie 23 years after it was founded. Until then, the foreign languages taught in this High School were Russian, French, Greek and Latin. Reasons for changing the curriculum, which in addition to the above mentioned languages provided the introduction of German language learning, were the result of complex and interrelated factors. According to the results of our research, they can be classified into six groups: 1) Educational, 2) Historical (political), 3) Concerning personnel, 4) Concerning family and kinship 5) The impact of personalities around King Nikola, 6) Personal. Each of them is the subject of our brief analysis. The introduction of German language learning was very important for Montenegro because it opened the possibility of sending a larger number of students in renowned university centers, primarily in Austria and Germany.

KEYWORDS: German language, Montenegro, (Gymnasium) High School in Cetinje, King Nikola I Petrovic

УВОД

Увођење њемачког језика у гимназије у Црној Гори је изванредан примјер да и појединац може извршити снажан утицај на будуће догађаје у школству и на образовање дугог низа генерација. Наиме, у прољеће 1878. је послове главног школског надзорника у Црној Гори почео да обавља Стево Чутурило¹, бечки ђак, а један од задатака био је да

* Аутор је сарадник у настави на Факултету за поморство у Котору.

¹ Чутурило је добро знао њемачки језик. Он је у родном селу Дабру у Лици након

припреми отварање бар једне средње школе. Он је предложио отварање реалне гимназије, јер је то у датим друштвено-историјским приликама, по њему, највише одговарало потребама Црне Горе, с обзиром да се у њој истовремено стиче и хуманистичко и техничко знање. Чутурило је о овоме написао: «Према томе просвјетном циљу, ја сам израдио наставни план и најдетаљнији наставни програм, по угледу на наставни правац и на наставне циљеве сличних завода у најнапреднијим земљама европским».² Он је³ због краткоће времена написао наставни план и програм само за нижу гимназију, тј. прва четири разреда гимназије. Према *првом наставном плану*, тзв. «Часовнику», који је Цетињска гимназија добила почетком 1881. године, од језика су се учили латински, по пет часова седмично и француски, по три часа седмично у прва четири разреда.

Услови за увођење њемачког језика у наставу су створени тек након двије деценије њеног постојања, за шта су постојали објективни разлози. Нашим истраживањима смо идентификовали и анализирали неколико кључних разлога, које ћемо презентовати у наредном излагању, а то су:

1) Просвјетни, 2) Историјски (политички), 3) Кадровски, 4) Породични и родбински, 5) Утицај личности око краља Николе, 6) Лични.⁴ Слједи кратка анализа сваког појединачно.

1. Просвјетни разлози

Материјални услови за одвијање наставе у цетињској гимназији неоспорно су били лошији од оних у развијеним градовима Европе

завршене дворазредне школе завршио и троразредну *Њемачку школу*. Са 15 година већ је радио као стални учитељ *Њемачке основне школе* у Дабру. На бечком Педагогијуму је положио завршни испит из педагогике. Много касније, када је напустио Црну Гору, предавао је чак њемачки језик у Параћинској гимназији (1911). Према писању његове ћерке, Јасне Чутурило, њемачки језик знао је као и матерњи, али је и поред тога читав живот посветио свом усавршавању, између осталог и њемачког језика. Помагао је Јовану Кангрги при састављању енциклопедијског њемачко – српског рјечника. Чутурило је посједовао и богату библиотеку на њемачком језику, посебно је сакупљао букваре на страним језицима. Написао је и једну граматику њемачког језика у два дијела.

² Чутурилов чланак штампан у Зетском гласнику 1931. године поново је објављен у *Годишњаку Цетињске гимназије*, бр. 2, Цетиње, 1970, стр. 18.

³ Чутурило Стево је на Цетињу боравио укупно четири године (1878-1882). Годину дана је уређивао *Глас Црногорца*, исто толико је предавао српски језик пријестолонаслѣднику Данилу, а све четири године је обављао дужност главног школског надзорника. За своје заслуге у просвјети Црне Горе одликован је орденом Књаза Данила IV степена.

⁴ Редосљед навођења разлога релевантних за увођење њемачког језика у гимназије је настао као резултат нашег истраживања ширег контекста ове проблематике.

и у сусједним земљама, Хрватској и Србији, али што се наставних планова тиче, очито је да је *Професорски збор* гимназије (Наставно вијеће) познавао стање у европском школству - сваке школске године је расправљао о постојећем наставном плану и кориговао га, сходно потребама, тј. пратио је друштвена кретања и потребе. (То је било могуће зато што је то била једина гимназија у Црној Гори).

Наставни планови су били одраз услова у којима се одвијала укупна просвјетна дјелатност у Црној Гори. Као што је поменуто у *Уводу*, први наставни план из 1881. није предвиђао учење њемачког. *Другим наставним планом*, донесеном шк. 1885/86. уведено је и учење грчког језика, по шест часова у трећем и четвртном разреду. Латински је, умјесто са дотадашњих пет часова седмично, био заступљен са шест часова у прва четири разреда, а француски се учио као и раније по три часа седмично у прва четири разреда.

Трећи наставни план из шк. 1886/87. дао је гимназији још више класични печат: француски језик учио се од петог разреда који је први пут отворен те шк. године и то два часа седмично, латински језик по седам часова у првом и другом разреду, по шест у трећем и четвртном разреду и по пет у петом разреду, а грчки по пет часова у трећем и по четири часа у четвртном и петом разреду.⁵

Међутим, почетком 20. вијека су наставни планови за реалне гимназије у Србији и Хрватској предвиђали учење три (у Хрватској) или четири страна језика (у Србији), од којих је један био њемачки језик. Увођењем учења њемачког језика у реалним гимназијама Црна Гора је пратила и стање у земљама у окружењу, што се просвјете тиче.

У циљу доказивања наведеног става навест ћемо да је наставни план за језике у реалним гимназијама у Загребу и Осиеку⁶ у Хрватској, који је објављен 1904. у *Просветном гласнику* и наставни план за државне гимназије у Србији.

Табела бр. 1: Наставни план за језике у Хрватској

Бр.	Предмет	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	Свега
1	Хрв. (срп.) језик	5	4	2	2	2	2	2	3	22
2	Њемачки језик	5	4	3	3	2	2	2	2	24
3	Француски	-	-	-	-	5	5	4	4	18
4	Латински језик	-	-	4	4	4	4	4	4	24

⁵ Вуксан Душан, Извјештај Цетињске гимназије за шк. 1931/32.

⁶ У Хрватској и Славонији је 1903. било 9 класичних и 9 реалних гимназија. Наставни план није био исти у свим гимназијама истог типа.

Извор: Трбојевић др Данило, Средње школе у Хрватској и Славонији, *Просветни Гласник*, 1904, год. XXV, бр. 1, стр. 31.

Овим наставним планом било је предвиђено учење три страна језика - латинског и два жива језика: њемачког и француског, при чему је фонда часова из њемачког већи од оног за остале језике.

Наставни план за језике у Србији није се много разликовао од оног у Хрватској.

Табела бр. 2: Наставни план за језике у Србији

Бр.	Предмет	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	Свега
1	Српски језик	4	4	4	4	4	4	3	3	30
2	Руски језик	-	-	-	-	-	-	2	2	4
3	Њемачки језик	4	4	3	3	3	3	3	3	26
4	Француски језик	-	-	-	-	5	5	4	4	18
5	Латински језик	-	-	5	5	4	4	4	4	26

Извор: Наставни план за језике за државне гимназије у Србији, *Просветни гласник*, 1905, стр. 206.

Из табеле бр. 2 се може закључити да су се у гимназијама у Србији учила четири страна језика, одн. један језик више него у реалним гимназијама у Загребу и Осијеку, при чему је настави њемачког био посвећен исти број часова као латинском језику, у Хрватској 24 часа, а у Србији чак 26 часова.

У Црној Гори су се учили исти језици као у Србији, што показује наредна табела.

Табела бр. 3: Наставни план за језике у Црној Гори

Бр.	Предмет	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	Свега
1	Српски језик	6	5	4	4	3	3	3	3	31
2	Руски језик	-	-	-	2	3	3	2	2	12
3	Њемачки језик	-	4	3	3	3	3	2	2	20
4	Француски или грчки ј.*	-	-	-	-	5	5	4	4	18
5	Латински језик	-	-	4	4	4	4	4	4	24

* Изборно обавезан

Извор: Наставни план за језике за државне гимназије у Црној Гори, Цетиње, 1910.